

Estela GRUZDIENĖ

*1919–1922 m.
Jungtinių Amerikos
Valstijų karinių ir
politinių misijų veiklos
atspindžiai Kauno
miesto savivaldybės
dokumentuose*

Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, vyriausybė rūpinosi visokeriopos pagalbos ir paramos Lietuvai bei jos pripažinimo organizavimu. JAV gyvenantys lietuviai taip pat įsijungė į paramos Lietuvai paieškas. 1918 m. lapkričio mėn. Amerikos lietuvių veikėjai, žinodami tuometinės JAV vyriausybės politinius siekius užkirsti kelią bolševikinio judėjimo plitimui, kreipėsi į JAV valdžios atstovus, prašydami paremti Lietuvą maisto produktais, apranga, pinigais.

1919 m. vasario mėn. Lietuvos vyriausybės atstovai užmezgė pirmuosius kontaktus su valstybinėmis JAV organizacijomis, teikiančiomis paramą Suomijai ir Baltijos kraštams. Politinėje plotmėje JAV vyriausybė, neturėdama pakankamai informacijos apie Baltijos šalių regioną, buvo susidūrusi su keblumais sprendžiant šio regiono problemas Paryžiuje, 1919 m. sausio 18 d. prasidėjus Taikos konferencijai. Taigi, suteikdama pagalbą nuo karo nukentėjusioms ir nepriklausomybę paskelbusioms šalims, JAV vyriausybė taip pat siekė iširti čia susidariusią padėtį, šalių politinius, ekonominius ryšius su Rusija ir Vokietija. JAV karinės misijos ne tik atstovavo valstybės interesams, bet ir palaikė oficialius santykius, rinko informaciją apie galimybes įgyvendinti politinius tikslus.

Šio darbo tikslas – pristatyti veiklą JAV karinių ir kitų – „filantropinių“ – siekių turinčių misijų, kuriose dažnai dalyvavo kariškiai, atskleidžiant misijų uždavinius, pagrindinius problemų sprendimo būdus, reikšmę Lietuvai.

Siekiant iškelto tikslo, JAV misijų veikla bus atskleidžiama, remiantis Kauno miesto pavyzdžiu, nagrinėjant po Pirmojo pasaulinio karo čia pradėtą miestiečių šalpos organizavimą, kuris atsispindi Kauno miesto tarybos dokumentuose.

Amerikiečių karinių misijų veikla istoriografijoje vertinta žymiai palankiau

nei veikla tuo pat metu Lietuvoje besilankusių Santarvininkų, Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos, organizuotų misijų, turėjusių gana panašius tikslus.

Taikos konferencijos Aukščiausiosios Tarybos atsiųstos karinės, materialinės pagalbos, labdaros misijos vertinamos šiek tiek palankiau arba jų veikla visiškai neanalizuojama. APA (*American Relief Administration*) – Amerikos pagalbos administracijos štabo, vadovaujamo H. Hūverio (H. Hoover)¹, ir *U.S.A. Food Administration* – JAV maisto administracijos² veiklą Lietuvoje P. Čepėnas³, K. Ališauskas⁴ savo veikaluose įvertino teigiamai. Šiek tiek kitokie vertinimai nuskamba J. Skirius⁵ ir A. Gaigalaitės⁶ tyrinėjimuose. Jie atskleidė komercinį šių „filantropinių“ organizacijų pobūdį, nors, kita vertus, tuometinei Lietuvai bet kokia forma suteikta pagalba buvo iš tiesų vertinga. Autoriai pastebėjo, jog tuometinės spaudos, tiek Lietuvos, tiek užsienio, straipsniai neatspindi tikrosios padėties, yra tendencingi, persunkti propagandos, todėl daromoms išvadoms pagrįsti pravartu spaudos medžiagą nuolat lyginti su archyviniais dokumentais.

Pirmasis aktyvus domėjimosi Lietuva periodas, trukęs nuo 1919 m. kovo 15 d. iki 1920 m. sausio 15 d., detalai aptartas K. Ališausko knygoje „Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918–1920“. Pirmuosius užsienio karinių misijų apsilankymus Lietuvoje jis įvertino kaip grynai žvalgybinius, atliekančius informacijos rinkimo ir susipažinimo su esamomis sąlygomis funkcijas.⁷ Iš trijų pirmųjų – JAV, Prancūzijos bei Didžiosios Britanijos karinių misijų, atvykusių į Lietuvą 1919 m. kovo–birželio mėnesiais, amerikiečių karinę misiją autorius vertina kaip palankiausią Lietuvai dėl reikalingos Raudonojo Kryžiaus medikamentinės paramos, kurią suteikė JAV Raudonasis Kryžius, atstovaujamas plk. Rayno (Ryan) bei JAV karinės ir ekonominės komisijos atstovo R. Halės (Hale) pranešimo „Report of the Mission to Finland, Estonia, Latvia and Lithuania on the Situation in the Baltic Provinces“⁸, išspausdinto JAV senato dokumentuose. Šiame pranešime nuo pat 1919 m. pradžios Lietuvos politinė padėtis buvo įvertinta teigiamai, tai ir suteikė Lietuvai galimybę gauti JAV pagalbą ir paskolą.

Pradėjus organizuoti vykstančias į Lietuvą misijas, kurių pagrindinis tikslas buvo susidariusios padėties tyrimas, Lietuvos atstovai Paryžiuje stengėsi rasti kontaktą su kiekvienos misijos nariais. Tokie santykiai turėjo ir politinės reikšmės sprendžiant Lietuvos klausimą.⁹

¹ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, 1995, p. 77.

² Užsienio reikalų ministro Šaulio telegrama Lietuvos vyriausybei, *LCVA*, f. 923, a. 1, b. 40, l. 268.

³ P. Čepėnas, *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*, t. II, Vilnius, 1992.

⁴ K. Ališauskas, *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės*, t. I, Čikaga, 1972.

⁵ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, 1995.

⁶ A. Gaigalaitė, *Lietuva Paryžiuje 1919 metais*, K., 1999.

⁷ K. Ališauskas, *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918–1920*, t. I, Čikaga, 1972, p. 328.

⁸ Ten pat, p. 331.

⁹ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, 1995, p. 78.

Pirmoji JAV misija, atvykusi į Kauną 1919 m. kovo 15 d., pradėjo įgyvendinti JAV vyriausybės jai skirtus uždavinius – pagalbą, krašto ekonomikos tyrimą, politinių santykių su kaimyninėmis valstybėmis analizavimą. APA – *American Relief Administration*¹⁰ – misijos sudėtyje buvo keturi asmenys: pirmininkas mjr. Rosas (mjr. Ross), nariai kapitonai E. J. Dženkinsas (E. J. Jenkins) ir F. B. Holisteris (F. B. Hollister) ir laikraščio „New York Tribune“ korespondentas E. Tobenkinas (E. Tobenkin). Šios misijos tikslas – iširti neseniai nepriklausomybę paskelbusių valstybių ekonominę padėtį ir teikti joms reikalingą pagalbą. Be to, panagrinėjus misiją dominusius klausimus, aiškėja jos labiau ekonominis nei filantropinis pobūdis.¹¹

Atvykusi į Lietuvą misija buvo pagarbiai sutikta vyriausybės atstovų – susiekimo, krašto apsaugos, finansų ministrų, Kauno miesto valdybos atstovų, kurie supažindino misijos narius su krašto ekonomine padėtimi, atliktais darbais ir ypač pabrėžė pokarinio gyvenimo nepriteklius. Lietuvos vyriausybė dėjo didžiules pastangas ir viltis į šią APA – *Amerikos pagalbos administracijos* – misiją. Jos nariai važinėjo po Lietuvos vyriausybės kontroliuojamą teritoriją, stebėjo gyventojų padėtį, buvo nuvykę prie fronto, intensyviai rinko įvairiausias žinias. APA misija 1919 m. kovo 19 d. išvyko į Gardiną, o jai grįžus į Paryžių, nežiūrint visų Lietuvos vyriausybės pastangų, mjr. Rosas, rašydamas ataskaitą *Amerikos pagalbos administracijos* štabo vadovui H. Hūveriui (H. Hoover), apie Lietuvą atsiliepė neigiamai, nurodydamas krašto politinį nestabilumą ir Vokietijos dominavimą. Toks vertinimas, anot istoriko J. Skiriaus, turėjo daryti poveikį JAV delegacijai Paryžiuje svarstant Lietuvos klausimą.¹²

Išvykus mjr. Roso vadovaujama misijai, vis dėlto Lietuva pasiliko JAV komersantų akiratyje. Visą balandžio mėn. Lietuvos vyriausybė ir jos delegacija Paryžiuje gaudavo *Amerikos pagalbos administracijos* informacinius laiškus, jog ši organizacija domisi Lietuvos aprūpinimo maistu klausimu, taip pat buvo rekomenduojama susitikti su APA *vaikų pagalbos skyriaus* (*Children Relief*) šefu plk. A. J. Karlsonu (A. J. Carlson) ir aptarti skyriaus veiklos Lietuvoje galimybes.¹³ Lietuvai ši pagalba buvo svarbi ir dėl politinių priežasčių, ypač užmezgant santykius su JAV. Tačiau prisidengdama idėja apie bolševizmo plitimo stabdymą Lietuvoje ir suteikdama jai paramą, APA, kurią kontroliavo JAV valdžia, ir kurios filialai buvo Vokietijoje ir Lenkijoje, teikdama pagalbą Lietuvai buvo linkusi gauti palankesnes sąlygas, su kuriomis lietuviams teko sutikti.¹⁴ Tuo metu išsiųstos JAV politinės ir karinės misijos Pabaltijyje pirmininkas plk. V. Grinas (V. Greene) ragino siųsti į Baltijos šalis maisto produktus kaip

¹⁰ Liet. k. – Amerikos pagalbos administracija.

¹¹ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, p. 78.

¹² Ten pat, p. 79.

¹³ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, p. 79.

¹⁴ Ten pat, p. 79.

priemonę bolševikiniam judėjimui sustabdyti.¹⁵ Pirmasis *APA vaikų pagalbos skyriaus* siuntinys laivu į Lietuvą atvyko 1919 m. balandžio 13 d.

Kauno miesto 1918–1928 m. savivaldybės dokumentuose labiausiai atsispindi būtent ši JAV APA (*American Relief Administration* – Amerikos pagalbos administracijos) misijos, APA vaikų pagalbos skyriaus (*Children Relief Administration*) bei JAV Raudonojo Kryžiaus veikla, taip pat parama maistu ir medikamentais. JAV suteikta parama vertinama teigiamai net ir dešimtmetį apimančioje savivaldybės veiklos apžvalgoje¹⁶. Pirmiausia ši pagalba pasiekė Kauną tuo metu, kada nuo karo nukentėjusiam miestui reikėjo išspręsti socialines problemas, miestiečiams trūko duonos, maisto vaikams, drabužių, medikamentų.

Kauno mieste buvo dedamos visos pastangos išlaikyti devynias varguoliams skirtas valgyklas ir vieną prieglaudą, teikti duoną, miltus neturtingiems ir dirbantiems miestiečiams su maisto kortelėmis, kontroliuoti ir nustatyti pastovią duonos kainą privačiose parduotuvėse, tačiau padėtis mieste nuo 1919 m. antrosios pusės negerėjo. Atsakydama į JAV karinės misijos atstovo G. H. Seldeno (G. H. Selden) užduotus klausimus dėl padėties Kauno mieste, Miesto taryba informavo, jog „stokojama lėšų ir produktų“.¹⁷

Amerikos misijos parama iš dalies stabilizavo, o vėliau bent jau leido palaikyti panašų socialinio gyventojų aprūpinimo lygį mieste.

Nuo 1919 m. liepos mėn. mieste pradėjo veikti trys duonos kepyklos, dešimt parduotuvių, kurios Miesto valdybos nutarimu turėjo teisę kepti ir prekiauti duona nustatyta kaina iš baltų, vadinamųjų „Amerikos miltų“. Tokiu būdu Valdyba galėjo kontroliuoti duonos kainų kilimą ir spekuliaciją. Deja, šis sumanymas nebuvo efektyvus, nes nebuvo numatyta, kaip šios miestui priklausiančios kepyklos funkcionuos, iškilus tiekimo problemoms. Nuolatinis „Amerikos baltų miltų“ tiekimas nebuvo garantuotas, todėl gautas pelnas už duonos pardavimą nepapildė miesto biudžeto. Gauti pinigai išleisti kepyklų darbininkų atlyginimams, kurie buvo mokami net ir esant kelių savičių prastovoms. Pasibaigus baltų miltų tiekimui iš Tiekimo ir maitinimo ministerijos, Kauno miestui priklausiusiose parduotuvėse parduvinėta ruginė duona, kuriai grūdų buvo įsigyjama iš privačių prekeivių.

Nuo 1919 m. gegužės mėn. Kaune pradėjo veikti maitinimo punktai, nemokamos valgyklos, kur maisto gaudavo apie 6600 vaikų. Pradinėse mokyklose buvo dalinama balta duona ir kakava. Miesto savivaldybė prisidėjo prie šių punktų išlaikymo visus metus, iki 1920 m. balandžio mėn., kol Amerikos misija tiekė jiems produktus.

J. Skirius pateiktais duomenimis, per 1919 metus *Amerikos pagalbos*

¹⁵ Ten pat, p. 79.

¹⁶ KAA, f. 219, ap. I, b. 562, l. 63–128, Kauno miesto savivalda dešimties metų darbuose 1918 XII 22 – 1928 XII 22.

¹⁷ Ten pat.

administracija ir *APA vaikų skyrius* pristatė po 7 laivų siuntas. Europos vaikų pagalbos fondo produktai ir kitos būtiniausios prekės per 1919–1921 metus pristatyti į Lietuvą 10 kartų.¹⁸

Zinoma, ne visuomet iš JAV atgabenta paramos siunta būdavo kokybiška ir pasiekdavo jos laukiančius miestiečius. Archyvinėje medžiagoje fiksuoti atvejai, kai laivais atplukdyti maisto produktai, ypač miltai, būdavo netinkami vartoti, sušlapę, supeliję transportavimo metu, nors pasitaikydavo pažeidimų ir iškraunant gautus produktus.¹⁹

Gauta netinkama siuntos dalis buvo fiksuojama, tačiau neteko aptikti duomenų, jog į tai būtų atsižvelgta ir koku nors būdu Lietuvai kompensuojama, pakeičiama tinkamais vartoti produktais ar kitaip.²⁰

Pasitaikydavo ir vienas kitas nesąžiningumo atvejais, kai vargšams skirti miltai, pupos, kondensuotas pienas, cukrus, kakava, transportuojami iš Klaipėdos vagonais, buvo siunčiami į tiekimo ir maitinimo ministerijos sandėlius Aleksote, Kaune, ir pakeliui „nubyrėdavo“ spekuliantams, nors ir „buvo akylai“ saugojami.

Nuo 1920 metų keitėsi Kauno miesto gyventojų šalpos ir pagalbos pobūdis. Kauno miesto taryba ir socialinės šalpos skyrius siekė šelpti sunkiausiai besiverčiantį gyventojų sluoksnį – neturtingas šeimas, našlaičius, našles. Šalpos komiteto nariai ir labdaros draugijos atstovai pristatydavo iš kiekvieno Kauno rajono sąrašus tų gyventojų, kuriems buvo reikalinga parama, bei juos pateikdavo Kauno miesto tarybai, kuri savo ruožtu skirdavo paramą iš Lietuvos darbo socialinės apsaugos departamento fondo.

Beje, gautus iš JAV misijos daiktus, siekiant juos paskirstyti neturtingiems gyventojams ir suvaldyti spekuliaciją, Socialinės apsaugos departamentas ėmėsi dalinti per savo skyrius. Be to, buvo suorganizuotas ir aprangos vargingiems vaikams siuvimas iš gautos amerikietiškos gelumbės.²¹

Viena iš ilgiausiai veikusių (nuo 1919-ųjų iki 1922-ųjų metų) organizacijų, šelpusių ir padėjusių Lietuvai sunkiu metu, buvo JAV Raudonasis Kryžius. Verta pažymėti, jog JAV Raudonojo Kryžiaus, atstovaujamo plk. Rajano (Ryan) medikamentinė parama kariuomenei buvo gerokai didesnė, nei buvo suteikta Lietuvos gyventojams²² (įskaitant ir Kauno miestą). Raudonojo Kryžiaus parama buvo įvairiapusė – pradedant maisto produktais (kondensuotu pienu, miltais ir kt.), rūbais, audiniais vaikams, vargingiems gyventojams, baigiant medikamentais ligoninėms.

¹⁸ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, p. 81–84.

¹⁹ KAA, f. 219, a. I, b. 562, l. 63–128, Kauno miesto savivalda dešimties metų darbuose 1918 XII 22 – 1928 XII 22.

²⁰ Ten pat.

²¹ KAA, f. 219, a. I, b. 562, l. 63–128, *Kauno miesto savivalda dešimties metų darbuose 1918 XII 22 – 1928 XII 22*.

²² J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, p. 91.

Socialinės paramos dokumentacija buvo kruopščiai paruošiama, iš vietinių socialinės šalpos organizacijos atstovų reikalauta atsiskaityti už teikiamą paramą.

Kauno savivaldybės socialinės apsaugos skyrius sudarydavo šelpiamųjų ir jiems išduodamų produktų ar kitos rūšies pašalpos sąrašus. Šalpos skyrimui organizuoti susirinkimai, kuriuose dalyvaudavo ne tik valdininkai, bet ir JAV Raudonojo Kryžiaus, lietuvių, lenkų, žydų, rusų, vokiečių tautinių organizacijų atstovai. Skiriamos vienai ar kiti tautinei bendruomenei šalpos dydis dažniausiai priklausė nuo tautinės organizacijos narių skaičiaus. Kiekvienas Kauno rajono socialinės apsaugos skyrius buvo įpareigotas, kad ši parama pasiektų jos gavėją, esantį socialinio skyriaus sąrašė.

1922 m. kovo 12 d. susirinkime JAV Raudonojo Kryžiaus parūpinta gelumbė vargšų vaikams paskirstyta lietuvių-lenkų bendruomenei (60 proc.), žydų (28 proc.), rusų (7 proc.), vokiečių (5 proc.).²³

Norėdama užtikrinti visas sąlygas, kad vargstantys miestiečiai gautų jiems reikalingą paramą, Kauno miesto taryba priėmė nutarimą neimti miesto rinkliavos mokesčio už Raudonojo Kryžiaus įstaigų atgabentus krovinius.²⁴

Ketvertą metų trukusi JAV Raudonojo Kryžiaus parama, 1922 metais, šiek tiek nusistovėjęs bendrai Lietuvos ekonominei ir politinei padėčiai, sumažėjo.

1922 m. birželio mėn. 21 d. vykusiame iškilmingame Kauno miesto tarybos posėdyje dalyvavo plk. Rajanas (Rayan) ir kiti JAV Raudonojo Kryžiaus darbuotojai. Atsidėkojant už Kauno vargšų vaikų šelpimą ir gydymą buvo paskelbta, jog Šančiuose esanti vaikų ligoninė bus pavadinta plk. Rayano vardu, o pagerbiant Raudonojo Kryžiaus gailėstingąsias seseles Erikson ir Paškevičaitę, toje pačioje ligoninėje pakabinti jų paveikslai.²⁵ Kauno burmistras Jonas Vileišis, prisiimdamas atsakomybę ir užtikrindamas, jog pradėtas JAV Raudonojo Kryžiaus darbas bus tęsiamas toliau, paminėjo, kad Lietuva stovi ant tvirtų pamatų ir galės išlaikyti įsteigtas medicinos įstaigas²⁶. Burmistro padėkos žodžiai buvo ir atsisveikinimas su aktyvia JAV Raudonojo Kryžiaus darbuotojų teikta parama, leidusia Kaunui išlaikyti stabilesnę ekonominę padėtį sunkiu Lietuvai laiku. Laipsniškai buvo pereita prie savarankiško Lietuvos vyriausybės medicininių įstaigų finansavimo.

1919–1922 metais JAV suteikta pagalba Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims vertintina labai įvairiai. Savo esme ji turėjo komercinį atspalvį, nors ir prisidengusi gražiomis filantropinėmis idėjomis. Tai buvo gerai apgalvotas JAV verslo atstovų, remiamų JAV vyriausybės, sandėris, davęs jiems daug gražaus pelno. Lietuvai ši pagalba buvo naudinga ir drauge įpareigojanti. Naudinga dėl jau

²³ KAA, f. 59, a. 5, b. 62, l. 68.

²⁴ KAA, f. 219, a. 1, b. 79, l. 14. 1920 m. lapkričio 25 d. Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas.

²⁵ KAA, f. 219, a. 1, b. 79, l. 182.

²⁶ KAA, f. 219, a. 1, b. 79, l. 181–182.

minėtų politinių priežasčių, siekiant Lietuvos pripažinimo JAV, ir dėl gautos reikalingos paramos maisto produktais, būtiniaisiais reikmenimis bei medikamentais. Bet vis dėlto tai buvo sandėris, ir Lietuva ilgam tapo JAV skolininke.

1920–1921 metais Lietuva vis dar siekė JAV pripažinimo. Vienu iš Lietuvos vyriausybės žingsnių šia linkme gali būti suinteresuotumas įsteigti JAV konsulatą Lietuvoje. Tuo metu JAV konsulatas Rygoje atstovavo ir Estijai, o Lietuva buvo priskirta Rygos interesų sferai. Su JAV konsulatu buvo siejamos politinės ir ekonominės Lietuvos viltys. 1920-aisiais ir 1921-ųjų metų pirmojoje pusėje JAV konsulas nereguliariai lankėsi Kaune.²⁷ Čia jis buvo atvykęs ne vien tiesioginio darbo reikalais, bet ir domėjosi Lietuvos padėtimi, ypač ekonominiais rodikliais. Toks nereguliarus ir trumpalaikis konsulo vizitas Lietuvos vyriausybės netenkino. Be to, sunki krašto ekonominė padėtis didino lietuvių emigraciją į JAV.²⁸ Po ilgų derybų 1921 m. birželio 24 d. JAV valstybės departamentas informavo Lietuvos atstovybę apie teigiamą apsisprendimą steigti JAV konsulatą Kaune.²⁹ 1921 m. liepos mėn. 13 d. K. Edvardas (K. Edvards) buvo paskirtas konsulu Kaune. Manoma, jog šiam įvykiui galėjo turėti įtakos ir plati Didžiosios Britanijos veikla Lietuvoje, kuri čia turėjo savo konsulą, ir tai JAV kėlė nerimą.³⁰ Taigi, išvykus iš Lietuvos JAV misijų nariams, jų vietą užėmė konsulatas. Jis tapo ir informacijos rinkimo iš Lietuvos vyriausybės bei konsulato darbuotojų centru. JAV valstybės departamentas kiekvieną mėnesį gaudavo iš Lietuvos konsulato siunčiamas ataskaitas apie Lietuvos ekonominę, politinę padėtį. Konsulatas buvo taip pat atsakingas už įvairios informacijos, įskaitant ir verslo reikalus, teikimą Lietuvos vyriausybei. Tačiau Lietuvos prekybiniai santykiai su JAV vystėsi labai lėtai net iki 1923 metų. Vėliau miniems santykiams vystytis impulsą davė Klaipėdos susigrąžinimas bei diplomatiinių santykių sustiprėjimas.

Išvados

1. JAV vyriausybės politinius siekis užkirsti kelią komunistinių idėjų plitimui sudarė sąlygas čia gyvenusiems lietuviams kreiptis prašant paremti būtiniausiomis prekėmis ir maisto produktais nepriklausomybę paskelbusią Lietuvą.

2. Suteikdama pagalbą nuo karo nukentėjusioms ir nepriklausomybę paskelbusioms šalims, JAV vyriausybė siekė iširti čia susidariusią padėtį, šių šalių politinius, ekonominius ryšius su Rusija ir Vokietija, kadangi JAV vyriausybė, neturėdama pakankamai informacijos apie Baltijos šalių regioną,

²⁷ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, 1995, p. 67.

²⁸ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, 1995, p. 67.

²⁹ 1921 06 24 telegrama, *LCVA*, f. 383, a. 7, b. 192, l. 20.

³⁰ J. Skirius, *Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais*, Vilnius, 1995, p. 67.

buvo susidūrusi su keblumais sprendžiant šio regiono problemas Paryžiuje, 1919 m. sausio 18 d. prasidėjus Taikos konferencijai.

3. Nors JAV organizuotos karinės ir humanitarinės misijos turėjo ne vien tik filantropinį, bet ir komercinį atspalvį, tuometinei Lietuvai bet kokia forma suteikta pagalba buvo iš tiesų vertinga.

4. Karinių ir kitų JAV misijų veiklos ataskaitos darė poveikį tiek JAV delegacijai Paryžiuje svarstant Lietuvos klausimą, tiek JAV vyriausybės 1921 m. birželio 24 d. Valstybės departamento sprendimui steigti JAV konsulatą Kaune. 1920–1921 metais Lietuvai vis dar siekiant JAV pripažinimo, konsulato Kaune atidarymas buvo vienas reikšmingiausių žingsnių įgyvendinant užsibrėžtus tikslus.

5. JAV Raudonojo Kryžiaus ir kitų misijų darbuotojų teikta parama palengvino Kauno miesto gyventojų, ypač priklausiusių vargingesniai miestiečių sluoksniui, kasdieninę būtį ekonomiškai sunkiu Lietuvai laikotarpiu. Nuo 1919 m. gegužės mėn. Iki 1920 m. balandžio mėn. Kaune buvo įsteigti maitinimo punktai, kuriems maisto produktus teikė JAV misija. Čia maisto gaudavo apie 6600 vaikų.

6. 1920 m. JAV paramą maisto produktais ar kitomis būtinosiomis priemonėmis Kauno miesto taryba ir socialinės šalpos skyrius skirstė sunkiausiai besiverčiančių gyventojų sluoksniui – neturtingoms šeimoms, našlaičiams, našlėms.

7. JAV skiriama parama darė įtaką ne tik Kauno miesto savivaldos, bet ir Lietuvos vyriausybės socialinės ir darbo apsaugos, kaip atsakingos institucijos, formavimui. Socialinė šalpa buvo skirstoma aktyviai dalyvaujant Darbo ir Socialinės apsaugos departamentams, prižiūrint miesto valdybai, milicijai.

8. Ketvertą metų (1919–1922 m.) trukusi JAV Raudonojo Kryžiaus parama, 1922 metais, stabilizuojantis bendrai Lietuvos ekonominei ir politinei padėčiai, sumažėjo. Lietuvai įsivedus savą valiutą ir sustiprėjus ekonominei padėčiai, vyriausybė ėmėsi pati rūpintis medikamentų teikimu ligoninėms, taip natūraliai perimdama ir tęsdama Raudonojo Kryžiaus pradėtą darbą.

Estela GRUZDIENĖ

REFLECTIONS OF THE ACTIVITIES
OF THE USA MILITARY AND
POLITICAL MISSIONS (1919–1922)
IN KAUNAS MUNICIPALITY
DOCUMENTS

Abstract

One of the USA government's aims in Eastern Europe, in 1919, was to prevent the spread of the communist ideology. This encouraged Lithuanians living in the USA to apply the government asking for the first necessity goods and food products for Lithuania.

Due to the lack of information, the USA encountered difficulties while dealing with the problems of the Baltic region in Paris Peace Conference on the 18th January, 1919. Thus by giving support for the Middle-East European countries which were suffering from the ravages of the WWI, the USA government was seeking to examine their political and economical relations with Russia and Germany.

The military and humanitarian missions organized by the USA government had close connections with the business world. Nevertheless, the support and help brought to Lithuania was useful and essential for the small and newly independent country.

Activity reports of military and other missions in Lithuania gave information to the USA delegation in Paris and especially influenced the decision to establish the USA consulate in Kaunas on the 24th June, 1921. This step was of major importance for Lithuania, which was seeking recognition from the USA government in 1920–1921.

The USA Red Cross and other missions' support provided help for a number of Kaunas citizens, especially the poor ones. From May 1919 till April 1920 feeding centers were established in Kaunas. Food supplied by the USA missions helped to feed 6600 children (orphans or from the needy families).

The support received from the USA influenced the formation of social and labour protection as a responsible organization in Lithuania. Institutions participating actively in the distribution of social support were social and labour protection departments, Kaunas police and city administration.

The support and charity from the USA Red Cross which lasted for four years (1919–1922) diminished in 1922, as Lithuania reached economical and political stability. After the introduction of the new currency, litas, the economical situation of the country improved. Thus the Lithuanian government was able to warrant the social care for the Lithuanian citizens and supply medicine for hospitals naturally taking over the duties from the Red Cross organization.